

Rangaistuksen tuomitseminen syyteoikeudeltaan vanhentuneesta rikoksesta

ASIA

Tuomioistuinlain 3 luvun 2 §:n 2 momentin mukaan hovioikeuden on ilmoitettava valtioneuvoston oikeuskanslerille tietoonsa tulleista seikoista, jotka saattavat johtaa virkasyytteen nostamiseen hovioikeudessa.

Turun hovioikeus on 27.2.2023 mainitussa tarkoituksessa lähettänyt oikeuskanslerinvirastoon 9.12.2022 antamansa tuomion nro 22/150238 asiassa R 22/423, joka koskee Pirkanmaan kärjäoikeuden 22.12.2021 asiassa R 19/4974 antamaa tuomiota nro 21/155618.

Kärjäoikeus oli tuomiollaan lukenut vastaajan syyksi muun ohella 11.11.2019 tehdyn toisen vahingoittamiseen soveltuvan esineen tai aineen hallussapidon ja tuominnut vastaajan tästä ja muista syyksiluetuista rikoksista ehdolliseen vankeusrangaistukseen. Kärjäoikeuden tuomiosta oli tietyiltä osin valitettu Turun hovioikeuteen. Hovioikeus totesi tuomiossaan, että kun syyteoikeus toisen vahingoittamiseen soveltuvan esineen tai aineen hallussapidosta vanhentuu kahdessa vuodessa ja haaste asiassa oli annettu vastaajalle tiedoksi 22.11.2021, oli syyteoikeus asiassa tältä osin vanhentunut. Hovioikeus hylkäsi tämän vuoksi syytteen toisen vahingoittamiseen soveltuvan esineen tai aineen hallussapidosta.

SELVITYS

Kärjäoikeuden ratkaisukokoonpanoon asiassa kuuluneet, puheenjohtajana toiminut kärjätuomari A sekä jäseninä toimineet kärjätuomarit B ja C, ovat 16.3.2023 antaneet menettelystään yhteisen selvityksensä ja kärjäoikeuden laamanni 14.4.2023 lausuntonsa.

Ratkaisukokoonpano on selvityksessään myöntänyt tuominneensa vastaajan syyteoikeudeltaan vanhentuneesta rikoksesta, joka oli sisältynyt useita haastehakemuksia käsittäneeseen kokonaisuuteen. Kyseisen rikoksen sisältänyt haastehakemus oli tullut vireille käräjäoikeudessa jo kesäkuussa 2020. Lukuisista yrityksistä huolimatta haaste oli saatu annettua vastaajalle tiedoksi vasta marraskuussa 2021.

Ratkaisukokoonpanon mukaan asioita yhdessä käsiteltäessä huomio oli kiinnittynyt vastaajan tekemiksi epäiltyihin vakavampiin rikoksiin, eikä tässä yhteydessä puheenjohtajan tai kokoonpanon tuomarijäsenten huomio ollut riittävällä tavalla kiinnittynyt käsillä olleeseen toisen vahingoittamiseen soveltuvan esineen tai aineen hallussapidon vanhentumiseen. Kyse oli puhtaasti huolimattomuudesta kiireellisesti käsiteltävässä vangitun jutussa. Ratkaisukokoonpano on tuonut lisäksi selvityksessään esiin, ettei kyseisellä syyksi luetulla rikoksella ole ollut vaikutusta tuomittavan vankeusrangaistuksen pituuteen.

Käräjäoikeuden laamanni on lausunnossaan tuonut esille, että toisen vahingoittamiseen soveltuvan esineen tai aineen hallussapito on tuomittaessa ollut vanhentunut, mutta virhe on muutoksenhaun myötä korjattu hovioikeudessa. Laamanni on kertomansa mukaan muistuttanut käräjäoikeuden ratkaisukokoonpanoa huolellisuudesta tuomitsemistoiminnassa.

MERKINTÄ

Asianajajista annetun lain 6 §:n 3 momentin mukaan oikeuskanslerilla on oikeus panna vireille Suomen Asianajajaliiton yhteydessä toimivassa valvontalautakunnassa lain 7 c §:ssä tarkoitettu valvonta-asia, jos hän katsoo, että asianajaja laiminlyö velvollisuutensa.

Oikeuskansleri on 30.3.2023 saattanut mainitun lainkohdan nojalla vastaajan puolustajana toimineen asianajajan menettelyn valvonta-asiana tutkittavaksi (dnro OKV/539/53/2023). Ilmoituksessaan valvontalautakunnalle oikeuskansleri totesi, ettei asianajaja ollut päämiestään käräjäoikeudessa puolustaessaan kiinnittänyt huomiota siihen, että päämies oli syytteessä ja hänet tuomittiin teosta, joka oli syyteoikeudeltaan vanhentunut, tai hakenut käräjäoikeuden tuomioon muutosta.

Valvontalautakunta on 13.3.2024 antamassaan päätöksessä (dnro 14623) arvioinut, ettei asianajaja ole menetellyt päätöksessä kuvatuissa olosuhteissa hyvän asianajajatavan vastaisesti. Valvontalautakunta on muun ohella todennut, että asianajajan on kohtuudella katsottava voineen luottaa siihen, että hänen päämiehellensä oli rikoslain 8 luvun 3 §:ää noudattaen laillisesti annettu haaste tiedoksi oikea-aikaisesti, kun päämies oli seitsemänä päivänä ennen syyteoikeuden vanhentumista ollut kiinniotettuna.

RATKAISU

Arviointi

Rikoslain 8 luvun 1 §:n 2 momentin 4 kohdan mukaan syyteoikeus rikoksesta vanhentuu, jollei syytettä ole nostettu kahdessa vuodessa, jos ankarin rangaistus rikoksesta on enintään vuosi vankeutta, sakkoa tai rikesakko. Rikoslain 41 luvun 6 §:n mukaan toisen vahingoittamiseen soveltuvan esineen tai aineen hallussapidosta tuomittava enimmäisrangaistus on kuusi kuukautta vankeutta.

Rikoslain 8 luvun 3 §:n 1 momentin mukaan syyte katsotaan vanhentumisajan kulumisen katkaisevalla tavalla nostetuksi, kun syytettävälle on laillisesti annettu haaste tiedoksi.

Perustuslain 118 §:n 1 momentin mukaan virkamies vastaa virkatoimiensa lainmukaisuudesta. Hän on myös vastuussa sellaisen monijäsenisen toimielimen päätöksestä, jota hän on toimieliimen jäsenenä kannattanut.

Tuomioistuinlain 9 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan tuomarin on virkatoimissaan oltava tunnollinen ja huolellinen.

Käräjäoikeuden ratkaisukokoonpano on myöntänyt tuominneensa vastaajan syyteoikeudeltaan vanhentuneesta rikoksesta. Virhe on tapahtunut tilanteessa, jossa haastetta oli yritetty antaa vastaajalle tiedoksi lukuisia kertoja, mutta tiedoksianto oli onnistunut vasta syyteoikeuden vanhentumisen jälkeen. Tämä oli kuitenkin jäänyt ratkaisukokoonpanolta havaitsematta tuomioita annettaessa.

Rangaistuksen tuomitseminen rikoksesta, josta rangaistusta ei lain mukaan voi enää seurata, on omiaan heikentämään luottamusta lainkäyttötoiminnan asianmukaisuuteen ja vaarantaa merkittävästi vastaajan oikeusturvaa. Virhe on lähtökohtaisesti luonteeltaan vakava ja sijoittuu tuomarin tehtävien ydinalueelle eli lainkäyttöraatkaisun tekemiseen.

Kyseisenlainen tuomarin virheellinen menettely saattaa vakavuutensa perusteella tulla arvioitavaksi rikoslain 40 luvun 10 §:ssä tarkoitettuna tuottamuksellisena virkavelvollisuuden rikkomisena. Rikosvastuu edellyttää mainitun pykälän mukaan kuitenkin, että teko ei sen haitallisuus ja vahingollisuus ja muut tekoon liittyvät seikat huomioon ottaen ole kokonaisuutena arvostellen vähäinen.

Oikeuskanslerin ratkaisukäytännössä tuottamuksellista virkavelvollisuuden rikkomista on pidetty vähäisenä tapauksissa, joissa vanhentuneesta rikoksesta rangaistukseen tuomitsemi-

sesta ei ole aiheutunut vastaajalle haitallisia täytäntöönpanoseuraamuksia eikä tuomarin menettelyyn ole liittynyt sen moitittavuutta lisääviä seikkoja kuten esimerkiksi syyteoikeuden vanhentumista tuomarin oman laiminlyönnin seurauksena. Vakiintuneen seuraamuskäytännön mukaan tuomarille on tällöin annettu virheestä huomautus.

Käräjäoikeuden ratkaisukokoonpanon huolimattomuutta asian käsittelyssä ilmentää se, ettei kokoonpano kiinnittänyt huomiota toisen vahingoittamiseen soveltuvan esineen tai aineen hallussapidon syyteoikeuden vanhentumiseen tuomiota annettaessa. Totean selvyyden vuoksi, että pidän koko ratkaisukokoonpanoa vastuussa menettelyn virheellisyydestä, koska kukin tuomari vastaa antamansa tuomion lainmukaisuudesta. Käräjäoikeuden puheenjohtajana toimineen käräjätuomarin huolimattomuutta asian käsittelyssä ilmentää lisäksi se, ettei hän kiinnittänyt huomiota kyseisen rikoksen syyteoikeuden vanhentumiseen johtaessaan prosessia pääkäsittelyssä.

Syyteoikeuden vanhentumisen tarkistamisessa asian käsittelyn eri vaiheissa on kyse jokaiseen rikosasiaan kuuluvasta rutiinitoimenpiteestä, jota ei voi sivuuttaa kiireessäkään. Ratkaisukokoonpanon mahdollisuuksia havaita vanhentuminen vielä ennen tuomion antamista on osin lisännyt se, että tuomio annettiin oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 11 luvun 7 §:n 2 momentin mukaisesti vasta pääkäsittelyn jälkeen myöhemmin tuomioistuimen kansliassa.

Toisaalta ratkaisukokoonpanon menettelyn vähäisyyttä rikosoikeudellisesti arvioituna puoltaa se, ettei kokoonpanon virheellisestä menettelystä ole aiheutunut vastaajalle haitallisia täytäntöönpanoseuraamuksia. Ratkaisukokoonpanon asiassa tekemät virheet ovat korjaantuneet säännönmukaisen muutoksenhaun myötä hovioikeuden hylättyä syyteen toisen vahingoittamiseen soveltuvan esineen tai aineen hallussapidosta. Kyseisessä syyteoikeudeltaan vanhentuneessa rikoksessa ei myöskään ole ollut kyse asian ainoasta syytekohdasta, ja oikeudenkäynti on useiden muiden vakavampien epäiltyjen rikosten käsittelemiseksi ollut tarpeellinen käräjäoikeudessa. Syyteoikeus ei myöskään ole vanhentunut ratkaisukokoonpanon omasta menettelystä.

Kun käräjäoikeuden ratkaisukokoonpanon menettely lähtökohtaisesta vakavuudestaan huolimatta edellä kerrotuilla perusteilla olisi rikosoikeudellisesti arvioituna tuottamuksellisen virkavelvollisuuden rikkomisen tunnusmerkistössä tarkoitettu tavoin vähäinen, ei kokoonpanoon kuuluneiden käräjätuomareiden ole ollut syytä epäillä syyllistyneen asiassa rikokseen. Näin ollen heidän menettelyään on tutkittu ainoastaan laillisuusvalvonnallisesti toimituttamatta asiassa esitutkintaa.

Johtopäätökset ja toimenpiteet

Pirkanmaan käräjäoikeuden kärjätuomarit A, B ja C ovat menetelleet lainvastaisesti tuomitsaan vastaajan syyteoikeudeltaan vanhentuneesta rikoksesta. Kärjätuomari A on lisäksi menetellyt lainvastaisesti käsitellessään asian puheenjohtajana syyteoikeudeltaan vanhentunutta rikosta johtaessaan prosessia käräjäoikeuden pääkäsittelyssä.

Valtioneuvoston oikeuskanslerista annetun lain 6 §:n 1 momentin mukaan, jos virkamies, julkis-yhteisön työntekijä tai muu henkilö julkista tehtävää hoitaessaan on menetellyt lainvastaisesti tai jättänyt velvollisuutensa täyttämättä, oikeuskansleri voi antaa asianomaiselle huomautuksen vastaisen varalle, mikäli hän ei harkitse olevan tarvetta syytteen nostamiseen.

Annan mainitun lainkohdan nojalla kärjätuomareille A:lle, B:lle ja C:lle huomautuksen heidän edellä kerrotusta lainvastaisesta menettelystään.

Lähetän päätökseni tiedoksi Pirkanmaan käräjäoikeuden laamannille sekä asiasta ilmoittaneelle Turun hovioikeudelle.

Tämä asiakirja on allekirjoitettu sähköisesti.

Apulaisoikeuskanslerin sijainen

Petri Martikainen

Osastopäällikkö

Esittelijäneuvos

Markus Löfman